

Elżbieta Olczak

Streszczenie rozprawy doktorskiej
Człowiek jako *imago Trinitatis* w *Summa Theologiae*
świętego Tomasza z Akwinu.

Celem rozważań zawartych w niniejszej dysertacji było ukazanie wielkiej godności człowieka, wynikającej z faktu stworzenia go przez Boga w Trójcy Świętej Jedyne „na swój obraz i podobieństwo” (Rdz 1, 26-27) i przeznaczenia go do stania się przybranym dzieckiem Bożym (por. Ef 1, 4-5) na wzór obrazu Jego Syna Pierworodnego (por. Rz 8, 29).

Jako problem pracy postawiono pytanie: w jaki sposób św. Tomasz ukazuje człowieka jako obraz Trójcy Przenajświętszej? Odpowiedź na tak postawiony problem bazuje na tomistycznej antropologii personalistycznej, która z kolei oparta jest na koncepcji osoby zaczerpniętej od Boecjusza oraz na metafizyce Arystotelesa. Przedmiotem badań było odkrycie różnorodnych elementów konstytutywnych obrazu Trójcy Świętej w człowieku oraz jego elementów zmiennych, dynamicznych, przejawiających się w ludzkim działaniu. Wykazano, że te elementy stałe i zmienne składają się na żywy i dynamiczny obraz Trójcy Świętej w człowieku. Rozważania rozpoczęto od przedstawienia Osobowego Boga w Trójcy Świętej jako niedoścignętego Wzoru stanowiącego „odpowiedź” na pytania: kim jest człowiek oraz jaki jest jego początek i cel istnienia. Obraz Trójcy Świętej w człowieku rozpatrywano także w aspekcie transcendentaliów relacyjnych: piękna, dobra i prawdy, które ukazano w człowieku, a szczególnie w Osobach: Jezusa Chrystusa i Najświętszej Maryi Panny. Dysertacja wskazuje na konieczność naśladowania widzialnego Wzoru Trójcy Świętej, którym jest Jezus Chrystus, a także podkreśla zdolność człowieka do współpracy z łaską uświęcającą.

Zebrany materiał został uporządkowany i rozmieszczony odpowiednio w trzech rozdziałach, które zostały oznaczone według „klucza” pozwalającego zrozumieć tajemnicę określoną w tej dysertacji jako „człowiek jako *imago Trinitatis*”. „Klucz” ten został podany przez św. Tomasza w zagadnieniu 93

prima pars Summa Theologiae (STh, I, q. 93): ślad–obraz–podobieństwo – *vestigium-imago-similitudo*.

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Vestigia. Ślady początkiem obrazu Trójcy Świętej w człowieku*, został zaprezentowany pierwszy element wyżej wymienionej triady tj. ślad, czyli coś „co idzie” przed obrazem (*preambulum*) i stanowi integralną część *imago Trinitatis*, bez której ten „obraz” nie mógłby zaistnieć. *Preambulum* dotyczy podobieństwa, które jest wspólne dla wszystkich stworzeń, a także koniecznie musi się zawierać w obrazie człowieka np. istnienie.

W rozdziale drugim, zatytułowanym *Imago. Człowiek jako imago Trinitatis w naturze i w łasce*, w centrum rozważań zostało postawione pojęcie *imago*, czyli drugi element z triady *vestigium-imago-similitudo*. Człowiek został zaprezentowany jako *imago Trinitatis* w naturze ludzkiej, w jej konstrukcji ontologicznej wraz z niezniszczalnymi elementami tego obrazu wchodzącymi w skład dobra natury, takimi jak umysł oraz władze poznawcze i pożądawcze. Obraz Trójcy Świętej w człowieku został ukazany także w związku mężczyzny i kobiety jako relacja metafizyczna. Następnie został przedstawiony najdoskonalszy Obraz niestworzony – Syn Pierworodny.

W trzecim rozdziale zatytułowanym: *Similitudo. Człowiek na obraz Trójcy Świętej – upodobnienie w łasce i w chwale* przedmiotem refleksji zostało objęte pojęcie *similitudo* czyli trzeci element z triady *vestigium-imago-similitudo*. Podobieństwo typu *similitudo* czyli coś „co idzie” za obrazem (*subsequens*). Jest to rodzaj podobieństwa będącego już doskonałością obrazu, które dotyczy człowieka szczególnie dobrego z uwagi na doskonałość jego cnoty. Jako wzór człowieka stworzonego na najdoskonalszy obraz Trójcy Świętej przedstawiono Matkę Bożą, w której podobieństwo do obrazu Bożego osiągnęło taki stopień, że jest nazywana *arcydziełem Trinitatis*.

Niniejsza praca stanowi pewnego rodzaju syntezę problemu *człowieka jako imago Trinitatis*, którą można sprowadzić do trzech rodzajów obrazów Boga w człowieku: w świetle rozumu, w świetle łaski i w świetle chwały, którym odpowiada Tomaszowa triada: *creatio-recreatio-similitudo*.

Przedstawiona analiza problemu opiera się na szeroko i szczegółowo przeprowadzanych badaniach: począwszy od pierwszej definicji człowieka

jako bytu stworzonego na obraz Bytu Najwyższego, partycypującego w Jego istnieniu aż do najdoskonalszego obrazu człowieka partycypującego w naturze Trójcy Świętej w wieczności, zwanej *visio beatifica*. W niniejszej dysertacji została także ukazana całkowita zależność człowieka od Boga, począwszy od aktu stworzenia, przez podtrzymywanie go w istnieniu, pomoc w przyjęciu daru łaski, aż do spotkania w chwale nieba. Tajemnica człowieka została naświetlona i objaśniona tak ze strony objawienia – jako prawda wiary, jak i ze strony filozofii realistycznej – jako prawda rozumu.

W tej rozprawie została ukazana droga prowadząca do duchowej doskonałości obrazu Trójcy Świętej w człowieku stworzonym „na obraz i podobieństwo” Boże, lecz pozostającym w stanie natury skażonej grzechem. Życie nadprzyrodzone, organizm duchowy człowieka, łaska uświęcająca, adopcja duchowa, kontemplacja oraz *visio beatifica*, które należą do obrazu duchowego człowieka, zostały przedstawione na solidnym fundamencie filozofii realistycznej.

Połączenie rozumu naturalnego z nadprzyrodzoną rzeczywistością, sprawia że niniejsza dysertacja nosi walory pracy interdyscyplinarnej w zakresie teologii i filozofii. Takie podejście zapewnia szerokie i zarazem nowatorskie opracowanie tematu, bazujące na wskazówkach zawartych w zagadnieniu 93 *prima pars Summa Theologiae* św. Tomasza z Akwinu.

Ta rozprawa ukazuje prawdę, że nie można zrozumieć tajemnicy człowieka bez poznania tajemnicy Trójcy Świętej. Ludzka natura i nadnatura zostały wyposażone we wszelkie dobra, które najpierw istnieją w Trójcy Świętej – zarówno w Jej naturze, jak i w pochodzeniach – i są odzwierciedlone w człowieku stworzonym na Jej obraz i podobieństwo.